

ÇOCUKLAR SORUYOR,
İLBER HOCA CEVAPLIYOR:
YEDİ TEPE İSTANBUL

İLBER ORTAYLI

YAYINA HAZIRLAYAN:
ŞENİZ BAŞ

RESİMLEYEN:
EREN DEDELEROĞLU

Sevgili Çocuklar,

İstanbul, sayfaları çevrilmekle bitmeyen bir kitap, bakmaya doyulamayan bir resimdir. İnsan ona her baktığında yeni bir şey görür. Bir tepesine çıkarsınız, karşınıza kubbeler, minareler, surlar ve deniz çıkar. Bir sokağına girersiniz, bu kez eski bir çeşme, bir çarşı ya da hiç beklemediğiniz bir duvar sizi durdurur. Bu şehir, kendini bir anda ele vermez.

İstanbul'un önemi yalnızca güzel olmasından gelmiyor. Güzel şehir çoktur. Ama pek azı bu kadar uzun zaman boyunca medeniyetlerin merkezi olmuştur. Çünkü İstanbul; boğazı, limanları, tepeleri ve surlarıyla dünyanın en özel yerlerinden birine kurulmuştur. Devletler onu ele geçirmek için savaşıp, şairler onu anlatmak için kelime aramış, yüzyıllar boyunca buraya yerleşen her millet ona bir şeyler bırakmıştır.

Bu yüzden İstanbul'da yürürken yalnız bugünü görmezsiniz. Bazen bir taşın altında Roma vardır. Biraz ileride Bizans karşınıza çıkar. Sonra Osmanlı'nın izleri başlar. Aynı semtte birbirinden çok farklı çağlardan kalan yapılar yan yana durabilir. İstanbul; tek bir çağın değil, üst üste binmiş büyük zamanların şehridir.

Peki, siz hiç İstanbul'da yürürken duraksadınız mı? Önünüzden geçtiğiniz yapının ne olduğunu, o semtin adının nereden geldiğini, o meydanda yüzyıllar önce neler yaşandı-

ğını merak ettiniz mi? Bu soruları sormaya başladığınız an, şehri görmekten çıkıp okumaya başlarsınız.

Bu kitap tam da bunun için hazırlandı. İstanbul'un bütün hikâyesini tek bir kitaba sığdırmak mümkün değil, böyle bir şehri bir kerede anlatamazsınız. Ama onun bazı sayfalarını birlikte açabiliriz. Yedi tepesinde dolaşabilir, bazen bir sarnıcın karanlığına inebilir, bazen büyük bir meydanda durarak eskiden burada neler olduğunu düşünebiliriz. Bir camiye, bir saraya, bir kuleye ya da bir sur kapısına bakıp şu soruyu sorabiliriz: Bu yapı burada neden var?

Çünkü insan bilmediği bir şeyi kolay kolay sevemez, sevmediği bir şeyi de koruyamaz. İstanbul'u tanımaya başlayınca ona bambaşka gözle bakarsınız. O zaman bu şehir yalnız büyük ve kalabalık bir yer gibi görünmez; yaşayan, anlatan ve hatırlatan bir şehir hâline gelir.

İlber ORTAYLI

*Bu kitapta karşına yeni kelimeler çıkarsa şaşıırma...
Onların hepsi seni bekleyen küçük hazineler.
Merak ettiklerini, kitabın sonundaki sözlükte bulabilirsin.*

Çocuklar Soruyor:

İstanbul neden tarih boyunca dünyanın en önemli şehirlerinden biri sayılmıştır?

İlber Hoca Cevaplıyor:

Bu soru çok önemli. Çünkü İstanbul'un neden bu kadar konuşulduğunu anlamadan, bu şehri anlayamazsınız. Önce şunu bilmeniz gerekir: Bir şehri büyük yapan sadece nüfusu değildir. Onu büyük yapan, bulunduğu yerdir. İstanbul, Karadeniz ile Akdeniz'i birleştiren Boğaz'ın kıyısındadır. Bu, dünya ticaret yollarının kavşağı demektir. Eskiden gemiler buradan geçmeden büyük bir ticaret yapılamazdı. Bu da şehrin zenginleşmesini ve güçlenmesini sağladı.

İstanbul'u güçlü yapan tek özelliği, onun Boğaz'ın kıyısında olması değildir. Aynı zamanda Haliç gibi doğal bir limana sahiptir. Haliç, yüzyıllar boyunca dünyanın en güvenli limanlarından biri sayılmıştır. Gemiler burada fırtınadan korunur, ticaret malları burada indirilir, donanmalar burada barınırdı. Bu, bir şehir için olağanüstü bir avantajdır. Üstelik Haliç, savunma için de önemlidir. Bizans döneminde ağzına

zincir çekildiği bilinir. Böylece düşman gemileri içeri giremezdi. Şehir üç taraftan denizle çevriliydi: Marmara, Boğaz ve Haliç. Bu da İstanbul'u âdeta doğal bir kale hâline getiriyordu.

İkinci mesele şudur: Süreklilik. Bu şehir sıradan bir başkent olmamıştır. Roma İmparatorluğu, onu imparatorluğunun merkezi yaptı. Ardından Bizans İmparatorluğu yüzyıllar boyunca buradan yönetildi. Daha sonra Osmanlı İmparatorluğu burayı başkent yaptı. Düşünün, üç büyük imparatorluk aynı şehri seçiyor. Bu tesadüf değildir.

İstanbul, yalnız askerî bir kale değil; hukukun sanatın, dinin ve ilmin üretildiği bir merkezdir. Aya-sofya gibi bir yapı, sadece taş ve kubbe değildir; bir medeniyet iddiasıdır. Bu yüzden İstanbul, yüzyıllar boyunca “dünyanın merkezi” sayılmıştır.

Şimdi size şunu söylemek isterim. Eğer bir şehir hem ticaret yollarını kontrol ediyor, hem üç imparatorluğa başkentlik yapıyor, hem de kültür üretiyorsa... Böyle bir şehir sıradan olabilir mi?

Bilgi Kutusu

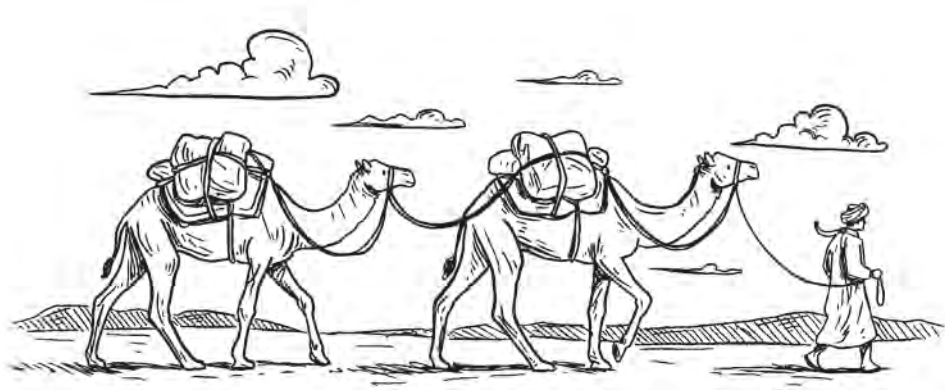
Dünyanın Kesişme Noktası: Ticaret Yolları ve İstanbul

Bugün bir ürünü sipariş ettiğimizde birkaç gün içinde elimizde olur. Fakat eski zamanlarda işler böyle değildi. Mallar aylar süren yolculuklarla taşınırdı. Deve kervanları çöllerini aşar, gemiler rüzgârla denizleri geçerd. İşte bu uzun güzergâhlara “ticaret yolu” denirdi.

İpek Yolu, Çin’den başlayıp Orta Asya üzerinden Anadolu’ya kadar uzanırdı. Bu yolun adı, en değerli mallardan biri olan ipekten gelir. Ama sadece ipek taşınmazdı. Porselen kaplar, değerli taşlar ve hatta kâğıt yapma bilgisi bile bu yoldan dünyaya yayıldı. Yani ticaret sadece eşya değil, bilgi de taşırdı.

Baharat Yolu ise Hindistan ve Güneydoğu Asya’dan gelen karabiber, tarçın, zencefil ve karanfil gibi ürünleri Avrupa’ya ulaştırırdı. O dönemde baharat çok değerliydi. Çünkü yiyecekleri korur, lezzet verir ve bazen ilaç olarak kullanılırdı.

Ancak İstanbul’un önemi sadece bu iki yolla ilgili değildir. O zamanlar Karadeniz’den gelen tahıl, bal, kürk ve odun gibi ürünler de Boğaz’dan geçmek zorundaydı. İstanbul, Karadeniz ile Akdeniz arasındaki dar geçidi kontrol ettiği için gemiler buradan

geçmeden yoluna devam edemezdi. Bu da şehri çok önemli bir geçiş noktası hâline getirirdi.

Ayrıca Balkanlar üzerinden Orta Avrupa'ya uzanan kara yolları vardı. İstanbul'dan çıkan bir kervan Edirne'yi geçip Tuna Nehri boylarına kadar ulaşabiliyordu.

Yani İstanbul tek bir yolun üzerinde değildi. Birçok yolun kesiştiği bir kavşaktaydı. Doğu'dan gelen mallar, kuzeyden gelen ürünler ve batıya giden kervanlar burada buluşurdu. İşte bu yüzden İstanbul, sadece güzel bir şehir değil; yüzyıllar boyunca dünyanın en hareketli ve en değerli merkezlerinden biri sayılmıştır.

Sen Ne Düşünüyorsun?

Yüzyıllar boyunca dünyanın dört bir yanından insanların geldiği bir şehirde yaşasaydın, o şehri korumak için neler yapardın?